

KOPĒJĀS LAUKSAIMNIECĪBAS POLITIKAS (KLP) PIRMAIS PĪLĀRS: II – TIEŠIE MAKSĀJUMI LAUKSAIMNIEKIEM

2003. gada reforma un 2009. gada “veselīguma pārbaude” atsaistīja lielāko daļu tiešā atbalsta, un to pārveidoja par jauno vienotā maksājuma shēmu (VMS) vai – jaunajām dalībvalstīm – vienkāršoto platībmaksājumu shēmu. Regulā (ES) Nr. 1307/2013 ir noteikta tiešo maksājumu sistēma, kura ir spēkā, sākot ar 2015. gada 1. janvāri.

JURIDISKAIS PAMATS

Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 38. līdz 44. pants, Regula (ES) Nr. 1306/2013 (OV L 347, 20.12.2013., 549. lpp.) un Regula (ES) Nr. 1307/2013 (OV L 347, 20.12.2013., 608. lpp.), ko grozīja ar Regulu (ES) 2017/2393 (OV L 350, 29.12.2017., 15. lpp.) (saukta par *Omnibusa* regulu, kas seko priekšlikumiem, kurus Komisija iesniedza saistībā ar daudzgadu finanšu shēmas laikposmam no 2014. līdz 2020. gadam termiņa vidus pārskatīšanu).

MĒRĶI

Kopējā lauksaimniecības politikā 2014.–2020. gadam joprojām pastāv abi pīlāri, taču to saites ir nostiprinātas, kas nodrošina integrētāku un vispārīgāku atbalsta šajā jomā pieeju. Regula (ES) Nr. 1307/2013 ir uzskatāma par vienotu juridisko pamatu un pilnīgu regulējumu, kurā ir reglamentēti lauksaimniekiem paredzētie tiešie maksājumi, kas ir padarīti mērķtiecīgāki, taisnīgāki un “zaļāki”.

REGULAS (ES) NR. 1307/2013 SATURS

A. Vispārīga informācija

Attiecībā uz tiešā atbalsta mehānismiem ir notikusi pāreja no “atsaistīšanas” uz “mērķtiecīgu piešķiršanu”. Sistēma, kurā lauksaimniecības atbalstu atsaista no ražošanas un priekšroku dod vispārējam ienākumu atbalstam un kuru sāka izmantot 2003. gadā, tagad ir nomainīta ar sistēmu, kurā katru elementu piesaista specifiskiem mērķiem. Vienotos maksājumus saimniecībām aizstāj ar multifunkcionālu maksājumu sistēmu, kuru veido septiņi komponenti: 1) pamata maksājums par hektāru, kura apmērs ir jāsaskaņo atbilstoši valsts vai reģiona ekonomiskiem vai administratīviem kritērijiem un uz kuru attiecas konverģences process (tā sauktā iekšējā konverģence); 2) “zaļais” komponents – kā papildu atbalsts, kura mērķis ir kompensēt izmaksas, kuras nevar atgūt tirgus mehānismu ietvaros un kuras

rodas, ražojot vides sabiedriskā labuma produktus; 3) papildu maksājums jaunajiem lauksaimniekiem; 4) pārdalošais maksājums, ar ko ir iespējams palielināt atbalstu par saimniecības pirmajiem hektāriem; 5) papildu atbalsts ienākumiem apgabalos, kuros ir īpaši dabas ierobežojumi; 6) ražošanai piesaistīts atbalsts noteiktām teritorijām vai lauksaimniecības veidiem ekonomisku vai sociālu iemeslu dēļ; 7) brīvprātīga vienkāršota shēma mazajiem lauksaimniekiem, kuru saņemtie maksājumi ir mazāki par 1 250 EUR. Pirmie trīs komponenti dalībvalstīm ir obligāti, bet četrus pēdējos tās var īstenot brīvprātīgi. Dalībvalstīm 30 % no kopējā valsts tiešajiem maksājumiem paredzētā finansējuma ir jāpiešķir “zaļā” komponenta finansēšanai. Atlikušie 70 % tiek piešķirti pamata maksājumiem pēc tam, kad no tiem tiek atvilktas summas, kas ir paredzētas maksājumtiesību valsts rezervēm (obligātas – līdz 3 % no valsts finansējuma), kā arī papildu pārdalošajiem maksājumiem (līdz 30 %), maksājumiem jaunajiem lauksaimniekiem (līdz 2 %), nelabvēlīgākā stāvoklī esošām teritorijām (līdz 5 %) vai maksājumiem, kas ir piesaistīti ražošanai (līdz 15 %). Jaunais atbalsts par hektāru ir paredzēts tikai aktīviem lauksaimniekiem (pamatojoties uz “negatīvu sarakstu”, kas ir jānosaka katrai valstij). Turklāt šie maksājumi dalībvalstu starpā līdz 2019. gadam ir daļēji jāvienādo (tā sauktā ārējā konverģence), visā Eiropas teritorijā kopumā saglabājot zināmas atšķirības (tās nosaka valstij paredzētais finansējums un atbalsttiesīgās platības, kas 2015. gadā ir noteiktas katrai valstij).

B. Pamatelementi

1. Pamata maksājuma shēma / vienkāršotais platībmaksājums (valstīm obligāts)

Dalībvalstis no sava tiešajiem maksājumiem paredzētā finansējuma jaunajai pamata maksājuma shēmai atvēl apmēram 70 % pēc tam, kad no tā ir atvilktas summas, kas ir paredzētas jauno lauksaimnieku atbalstam vai citiem brīvprātīgiem maksājumiem: nelabvēlīgākā stāvoklī esošu apgabalu un mazo lauksaimnieku atbalstam, pārdalošajam maksājumam vai “saistītajiem” maksājumiem. Divpadsmit dalībvalstīm līdz 2020. gadam ir pagarināts termiņš, līdz kuram var izmantot vienoto platībmaksājuma shēmu, kas ir vienkāršāka, jo ir nemainīga. Attiecībā uz iekšējo konverģenci jāteic, ka dalībvalstīm, kuras 2013. gadā saglabāja ar vēsturiskām atsaucēm pamatotu atbalstu, ir jāvirzās uz izlīdzinātākiem maksājumiem par hektāru. Lai to izdarītu, šīm valstīm ir vairākas iespējas: tās var izmantot valsts vai reģionālu pieeju (pamatojoties uz administratīviem vai agronomiskiem kritērijiem), ar kuru 2019. gadā var sasniegt fiksētu reģionālu vai valsts likmi, vai nodrošināt, ka lauku saimniecībām, kas saņem mazāk nekā 90 % no vidējās reģionālās vai valsts likmes, atbalsta apjoms pakāpeniski pieaug, nosakot papildu garantiju, ka ikviens lauksaimnieks 2019. gadā saņem maksājumu vismaz 60 % apmērā no vidējās reģionālās vai valsts likmes. Lauksaimniekiem izmaksātās summas, kas pārsniedz vidējo reģionālo vai valsts likmi, tiek proporcionāli pielāgotas – turklāt jāteic, ka dalībvalstis var ierobežot iespējamās atbalsta “zaudējumus” līdz 30 %.

2. Pamata maksājumu pārdalīšanas mehānismi (brīvprātīgi)

Dalībvalstīm ir tiesības izmaksāt pārdalošo maksājumu par pirmajiem hektāriem, kuram tās var atvēlēt līdz 30 % no valstij paredzētā finansējuma – vai nu par lauku saimniecības pirmajiem 30 hektāriem, vai par hektāru skaitu, kas nepārsniedz saimniecību vidējo platību, ja tā ir lielāka par 30 hektāriem. Vēl viena iespēja ir piemērot

maksimālo maksājumu par hektāru. Dalībvalstīm, kas piemēro pārdalošo maksājumu, var noteikt atbrīvojumu no pamata maksājumu obligātā samazinājuma, sākot ar summu 150 000 EUR (vismaz 5 %).

3. Maksājumu shēma jauniejiem lauksaimniekiem (valstīm obligāta)

Lai veicinātu paaudžu maiņu, jauniejiem lauksaimniekiem, kas nav vecāki par 40 gadiem un kas lauksaimniekošanu ir sākuši ne agrāk kā pirms pieciem gadiem, piešķirto pamata maksājumu pirmajos piecos darbības uzsākšanas gados palielina par 25 %. Šim papildu maksājumam piešķir 2 % no valstij pieejamā finansējuma. Šis maksājums dalībvalstīm ir obligāts. To izmaksā līdztekus citiem pasākumiem, ar kuriem saskaņā ar lauku attīstības programmām atbalsta jaunus lauksaimniekus.

4. Zaļa saimniekošana (valstīm obligāta prasība, taču piemērošana ir elastīga)

Papildus pamata maksājumam vai vienotajam platībmaksājumam katra lauku saimniecība saņems papildu maksājumu par hektāru, ja tā izmanto klimatam un videi draudzīgu lauksaimniecības praksi. Dalībvalstīm 30 % no sava valsts finansējuma obligāti ir jāatvēl šim zaļās saimniekošanas maksājumam. Ir paredzēti trīs pasākumi:

- kultūraugu dažādošana: lauksaimniekam ir jāaudzē vismaz divi dažādi kultūraugu veidi, ja viņa aramzemes platība pārsniedz 10 hektārus; ja aramzemes platība ir lielāka par 30 hektāriem, tad vismaz trīs kultūraugu veidi; galvenais kultūraugs drīkst aizņemt ne vairāk kā 75 % no aramzemes (divi galvenie kultūraugi – ne vairāk kā 95 %);
- esošo ilggadīgo pļavu saglabāšana;
- ekoloģiski nozīmīgas platības izveide vismaz 5 % apmērā no aramzemes lauku saimniecībās, kurās aramzemes platība ir lielāka par 15 hektāriem (neskaitot ilggadīgās pļavas un ilggadīgās kultūras): laukmales, dzīvžogi, koki, papuves, ainavu iezīmes, biotopi, buferjoslas, apmežotas platības, slāpekli piesaistoši kultūraugi.

Jebkāda “zaļo” prasību neievērošana nozīmēs sodu – ļoti lielas sankcijas, proti, pēc pārejas perioda pārkāpēji zaudēs līdz 125 % no zaļās saimniekošanas maksājumiem. Lai izvairītos no tādu lauksaimnieku sodīšanas, kuri jau ir pievērsušies vides un ilgtspējības jautājumu risināšanai, tiesību aktā ir paredzēta zaļās saimniekošanas līdzvērtības sistēma, saskaņā ar kuru videi labvēlīgu paņēmieni agrāku izmantošanu uzskata par šo pamatprasību ievērošanu. Piemēram, bioloģiskās produkcijas ražotājiem netiek noteikta papildu prasību izpilde, ja šo ražotāju paņēmieni ir acīmredzami izrādījušies labvēlīgi videi. Attiecībā uz citiem lauksaimniekiem agrovīdes shēmās var iekļaut pasākumus, kas tiks uzskatīti par līdzvērtīgiem. Jaunajā regulā ir iekļauts šādu līdzvērtīgu pasākumu saraksts. Lai izvairītos no vienu un to pašu pasākumu dubultas finansēšanas, atbalsta maksājumos, kas tiek veikti saskaņā ar lauku attīstības programmām, ir jāņem vērā zaļās saimniekošanas saistības.

5. Saistīti maksājumi (valstis tos veic brīvprātīgi)

Lai mazinātu iekšējās konverģences iespējamās negatīvās sekas īpaši jutīgās nozarēs vai apgabalos, dalībvalstis var paredzēt saistītus maksājumus, t. i., maksājumus, kas ir saistīti ar konkrētu preču ražošanu. Šai iespējai var izmantot tikai līdz 8 % no

valstij pieejamā finansējuma, ja dalībvalsts jau piešķir saistīto atbalstu, vai pat līdz 13 %, ja saistītā atbalsta apjoms pārsniedz 5 %. Attiecīgā gadījumā Komisija var atļaut augstāku līmeni. Turklāt ir iespējams papildu 2 % paredzēt saistītajiem maksājumiem par proteīnaugiem.

6. Apgabali, kuros ir dabas ierobežojumi (mazāk labvēlīgi) (brīvprātīgs maksājums)
Dalībvalstis vai to reģioni apgabaliem, kas ir klasificēti kā tādi, kuros ir dabas ierobežojumi, var piešķirt papildu maksājumu līdz 5 % no valstij paredzētā finansējuma.

7. Aktīvi lauksaimnieki (valstīm obligāta prasība, taču piemērošana ir elastīga)

Lai atrisinātu tā dēvēto dīvāna zemnieku jautājumu un novērstu virkni juridisku nepilnību, kas uzņēmumiem ir jāvušas pieprasīt tiešos maksājumus, pat ja to galvenais uzņēmējdarbības virziens nav saistīts ar lauksaimniecību, reforma noteikumus padara stingrākus, definējot, kas ir aktīvs lauksaimnieks. Dalībvalstīm ir jāievēro jaunais negatīvais tādu darbību saraksts, par kurām tiešie maksājumi nepienākas, ja vien attiecīgais uzņēmums nevar pierādīt, ka tas patiešām nodarbojas ar lauksaimniecību (var izvirzīt argumentu, ka *Omnibus* regula šos pierādīšanas kritērijus padara elastīgākus [Regula (ES) 2017/2393, OV L 350, 29.12.2017., 15. lpp.] (sk. faktu lapu [3.2.9.](#)). Dalībvalstis šo negatīvo sarakstu var papildināt ar citiem darbības veidiem.

8. Atbalsttiesīgās platības (elastīga piemērošana)

Ir noteikts, ka 2015. gads ir zemes platību deklarēšanas jaunais atskaites gads. Dalībvalstīm, kurās var notikt ievērojams par atbalsttiesīgām atzīto platību pieaugums, ir atļauts ierobežot 2015. gadā piešķiramās maksājumtiesības līdz 135 % vai līdz 145 % no 2009. gadā deklarētās kopējās platības.

9. Mazo lauksaimnieku atbalsta shēma (brīvprātīga)

Jaunā KLP dod dalībvalstīm iespēju noteikt mazajiem lauksaimniekiem vienkāršotu kārtību, ja gada maksājums nepārsniedz 1 250 EUR neatkarīgi no lauku saimniecības lieluma. Šīs kārtības dalībniekiem izvirzītās atbilstības prasības ir mazāk stingras, un uz viņiem neattiecas zaļā saimniekošana. Mazo lauksaimnieku atbalsta shēmas kopējās izmaksas nevar pārsniegt 10 % no valstij paredzētā finansējuma, izņemot gadījumu, kad dalībvalsts vēlas mazajiem lauksaimniekiem piešķirt maksājumus, kas viņiem pienāktos, ja šīs kārtības nebūtu.

10. Atbilstība (obligāta)

Atbilstības noteikumi ir apstiprināti un vienkāršoti, nosakot, ka tiešie maksājumi lauksaimniekiem ir atkarīgi no tā, vai lauksaimnieki ievēro: a) lauksaimniecības un vides apstākļu standartus, ko dalībvalstis ir noteikušas, lai ierobežotu augsnes eroziju, saglabātu augsnes struktūru un organisko vielu īpatsvaru, kā arī nodrošinātu saglabāšanas minimālo līmeni; b) spēkā esošos Eiropas standartus attiecībā uz sabiedrības un dzīvnieku veselību, vidi un dzīvnieku labturību. Ja lauksaimnieks atbilstības noteikumus neievēro, tiešos maksājumus, uz kuriem viņš var pretendēt, daļēji samazina vai atceļ pilnībā. Tiesību aktā ir apstiprināts, ka atbilstības sistēmā tiks iekļauta Ūdens pamatdirektīva un Pesticīdu ilgtspējīgas lietošanas direktīva, tiklīdz būs pierādījies, ka tās ir pareizi piemērotas visās dalībvalstīs, un būs skaidri noteikti lauksaimnieku pienākumi.

11. Budžeta un finanšu disciplīnas mehānisms (obligāts)

Budžeta disciplīnas mehānismu piemēro, lai KLP pirmā pīlāra izdevumus saglabātu, nepārsniedzot budžeta gada maksimāli pieļaujamus apjomus, kas ir noteikti daudzgadu finanšu shēmā (sk. faktu lapu [1.4.3.](#)). Tiešo maksājumu pielāgošanu ierosinās, ja prognozes liecinās, ka kopējie paredzamie izdevumi konkrētajā finanšu gadā ir pārsniegti. Iespējamā samazināšana neattieksies uz katram lauksaimniekam izmaksātajiem pirmajiem 2 000 EUR. Turklāt lauksaimniekiem iepriekš piešķirtie tiešie maksājumi arī varētu tikt samazināti katrā finanšu gadā, lai jauno tirgu krīzes rezervi papildinātu līdz 400 miljoniem EUR (sk. faktu lapu [3.2.4.](#)).

12. Integrēta pārvaldības un kontroles sistēma (obligāta)

Integrētā pārvaldības un kontroles sistēma (*S/GC*, ko apzīmē arī ar saīsinājumu angļu valodā *IACS*) arī ir atzīta un nostiprināta. Tajā ir vismaz šādas sastāvdaļas: elektroniska datubāze, lauksaimniecībā izmantojamo zemes gabalu identifikācijas sistēma, tiešo maksājumtiesību identifikācijas un reģistrācijas sistēma, integrēta kontroles sistēma un ikviena tāda lauksaimnieka identifikācijas sistēma, kurš ir iesniedzis pieteikumu atbalsta saņemšanai.

EIROPAS PARLAMENTA LOMA

Eiropas Parlaments 2013. gada 13. martā pieņēma rezolūciju kopumu par likumdošanas priekšlikumiem, kas attiecas uz KLP pēc 2013. gada [no [P7_TA\(2013\)0084](#) līdz [P7_TA\(2013\)0087](#), OV C 36, 29.1.2016., 240. līdz 704. lpp.] un kas kalpoja par sarunu ar Padomi pilnvarojumu. Pēc vairākām triaļoga sanāksmēm 2013. gada 26. jūnijā tika panākta politiska vienošanās. Tomēr bija nepieciešamas vēl dažas Parlamenta un Padomes samierināšanas sarunas, lai precizētu noteiktus finansiālos aspektus par tiešajiem maksājumiem un lauku attīstību. Pēc minēto jautājumu atrisināšanas un tūlīt pēc 2014.–2020. gada daudzgadu finanšu shēmas pieņemšanas Eiropas Parlaments 2013. gada 20. novembrī pieņēma rezolūciju kopumu [no [P7_TA\(2013\)0490](#) līdz [P7_TA\(2013\)0494](#), OV C 436, 24.11.2016., 270.–280. lpp.], vēlreiz atzinīgi novērtējot jauno KLP. Termiņa vidū pārskatot daudzgadu finanšu shēmu laikposmam 2014.–2020. gads, Parlamenta iesniegtie grozījumi ir uzlabojuši noteikumus, kas reglamentē zaļās saimniekošanas maksājumus un maksājumus jaunajiem lauksaimniekiem. Oktobrī tika panākta vienošanās ar Padomi, un 2017. gada decembrī tika publicēts pieņemtais teksts [Regula (ES) 2017/2393, OV L 350, 29.12.2017., 15. lpp.].

Albert Massot
05/2019

